

Κάθε σπίτι είχε τις θύρες ανοιχτές και δέχοντου. Πολλοί διάβαινάνσι νύχτα και στο κοινό χωριό. Κεῖ δέχοντου τους στα σπίτια.

«Τὴν ἄλληνα μέρα, μνήμη τοῦ Ἁίου, ἄμ' ἀλά σκολάσει γῆ ἐκκλησιᾶ, ὁ παπᾶς, ὁ ἀρχιεπιστενάρης πὲ τὴν εἰκόνα στο χέρ' του και ἄλλος κόσμος πῆ- γαινάνσι στ' ἁγίασμα κι' ὁ παπᾶς ἔψελν' ἁγιασμό. Γύστερα γήφερνάνσι τὴν εἰ- κόνα πάλε στὴν ἐκκλησιᾶ.

«Γεῖχαμε τργιὰ βικάδια. Τὸ ἓνα ἢ τὰ δυὸ γήδανε χάρισμα πὲ κανένα χωριανό. Ἔνα γόραζάσι οἱ νεστενάρηδες πὲ τὴ γάσα τὴ νεστενάρικη. Στὴ νεστενάρικη κάσα γοῖ ἴδιοι οἱ νεστενάρηδες, πὸν ἔκανάνσι ὅπως γήθελάνσι τὶς Ἐπιτρόποι τῆς ἐκκλησιᾶς, γήδανε Ἐπιτροπὴ. Τὰ βικάδια γόραζάσι ἄα πὲ τὸν Ἀποῖλη κι' ἔβραζέδα ὁ ἀγελάρης πὲ κεῖ πὸν γόραζάσι ἄα. Ἔπρεπε νὰ ἔναι τργιῶ, πέδε ἢ ἔφτὰ χρονῶ, μονὸ νούμερο και ὄχι ζυγῶ, γιατί ἄμα γή- δανε ζυγὸ δένε δέχοντου ὁ ἅγιος. Μνιὰ φορὰ πὸν ἓνας χωριανὸς χάρισε βι- κάδι πὲ ζυγὸ νούμερο, δένε δέχτηκε ὁ ἅγιος. Στεκονῶντου γοῦλο ἄγριο και δώκασι ἄα πάλε τὸ βικάδι.

«Γήφερνάμε τὰ βικάδια πὲ τὴν ἀγέλη τὴ βαραμονὴ τῆς μνήμης τοῦ Ἁ- γίου πὲ τὰ δαβούλια και τὶς γαῖδες. Γήδανε ἄγρια τὰ βικάδια, ἀλλ' αὐτῆνα τὴν ἡμέρα γήσκανται ἡσυχά(1). Ἔδενάμε ἄα πὲ τὸ χαλκὰ τῆς ἐκκλησιᾶς.

«Ἄμ' ἀλά βιτάσει ὁ ἁγιασμός γύστερα πὲ τὴν ἐκκλησιᾶ ὁ παπᾶς βλογοῦσε τὰ βικάδια κι' ὁ ἀρχιεπιστενάρης πὲ τὸ τσεκούρι(2) ἔσφαζέδα. Ἐκοφτάμε τὸ κογιᾶς, ἔκανάμε ἄο μοῖρες μοῖρες, ἔβραγίμε ἄο σὲ κοῦφες μέσα και μοῖρα- ζάμε ἄο στα σπίτια γοῦλα τῆ χωριῶν ἀπῆτο και καθαίνειας γήπαιρνε κι' ἔ- βραζέ ἄο. Ὅσοι δένε γήπαιρνάνσι κογιᾶς τὸν ἓνα χρόνο, ἄμα δὲν ἔφτανε, γή- παιρνάνσι τὸν ἄλλον. Πὲ τὸ γαθένα πὸν ἔδιδάσι τὴ μοῖρα του τὸ κογιᾶς γή- παιρνάνσι ὅ,τι γεῖχε εὐχαρίστηση νὰ δώσει γιὰ τὴ γάσα τῆ νεστενάρικου κο- νακιού. Στὶς τσοβατζῆδες ἔδιδάμε μεγαλύτερη μοῖρα κογιᾶς. Οἱ νεστενάρη- δες κρατούσανσι κογιᾶς και γιὰ τὸ δικόδος τὸ κονάκι τὸ νεστενάρικο, πὸν ἔ- τρωγάνσι γοῦλα³ μαζί πὲ τὶς νεστενάρισσες.

«Τὸ βράδν ἀλά νάφουμε πάλε στιές. Τράβιζάμε τὰ καρβούνια και οἱ νε- στενάρηδες χόρευγάνσι πὰ τὴ στιὰ πὸν γίνονταν πὲ τὰ ξύλα πὲ τὰ φράγ- ματα. Γοῦλα τὰ βράδια πὸν κρατοῦσε τὸ πανεγύρι ἔναφτάμε τὶς στιές. Χό- ρευγάνσι και πηδούσανσι τὰ νεστενάρια. Ἐπιανέ ἄα ὁ ἅγιος και μιλούσανσι

1) Τὴν ἡμερότητα πὸν παρουσίαζαν τὰ βικάδια ὅταν τὰ ὠδηγοῦσαν στὴν ἐκ- κλησιᾶ ἀπὸ τὴν ἀγέλη, οἱ ὀπαδοὶ τῶν ἀναστεναρίων τὴν ἀποδίδουν στὴ Θεία Χάρι. Οἱ ἀντιναστενάρηδες ὁμως ἐξηγοῦν τὸ πρᾶγμα διαφορετικά: Τὰ βικάδια, λένε, ἡμε- ρώνοντο ἐκεῖνες τὶς στιγμὲς ἀπὸ τὴ μουσική, ἢ ὁποία ἔχει τὴ δύναμη νὰ τιθασεύη και ἄγρια θηρία.

2) Τὸ τσεκούρι και τὰ ἄλλα ὄργανα πὸν μετεχειρίζετο ὁ ἀρχιεπιστενάρης γιὰ τὴ σφαγὴ, ἔθεωροῦντο ἱερά και ἐφυλάσσοντο σὲ ὀρισμένο μέρος.

σοῦρβικα¹⁾. Γήλεγάσι ὅτι πὲ τ' ἀδέτι αὐτὸ φεύγουσι γοὶ ἀρρώστιες καὶ τ' ἄλλα τὰ κακὰ πὲ τὸ χωριό. "Ὁδες ἀλὰ βιτίσει τὸ πανεγύρι, τὰ νεστενάρια γύριζάσι γοῦλο τὸ χωριό, σταύρωνάσι τις δρόμοι πὲ τις Χάρες στὰ χέρια καὶ γήρικανδεν στὸ σπῆτι τ' ἀρχινεστενάρη. Γύριζάσι πάλε στὴν ἐκκλησιά καὶ ἤρινάσι τις Χάρες μέσα στὶς θῆκες πὲ τὰ μανίκια.

«Οἱ νεστενάρηδες ἔκανάσι καὶ τις γιατροὶ τῆ χωριοῦ μας. "Ὁδες ρωστοῦσε κανένας ἀλὰ φουγιαῖζου τέσσερις πέδε νεστενάρηδες νὰ ἰδοῦ τὸν ἄρωστο. Πήγαινάσι οἱ νεστενάρηδες, γήγλεπάσι τὸν ἄρωστο κι' ἔδιδάσι προσταγές: "Ἡ εἰκόνα τῆς Πανεῖζας δὲν ἔναι καλὰ δῶ, ἀ τὴ βάρεις πὲ δῶ καὶ ἀ τὴ γρεμάσεις σὲ κέινο τὸ δόπο, ἀ τὴ δώσεις καὶ στὸ σγουράφο νὰ δὴ βλύνει καὶ νὰ δὴ σγουραφίσει." Ἐχεις κι' ἕνα κότος· ἀ τὸ κόψεις, ἀ τὸ κάψεις κουρβάνι καὶ ἀ τὸ φέρεις στὸ κονάκι τὸ νεστενάρικο. Πήγαινάσι γοὶ ἀθρῶποι τῆ ἄρωστου τὸ κότος στὸ κονάκι καὶ οἱ νεστενάρηδες ἔτραγάσι δὸ γοῦλο καὶ γήλεγάσι λόγια γιὰ νὰ γίνει καλὰ ὁ ἀσθενής. "Ἀ γήδανε πὲ χαρικιὰ ἀστένεια πρόσπεφτε καὶ ἄδὸνε συμπάθιζε ἡ Χάρι, ἀλὰ γίνει καλὰ. Τὰ νεστενάρια ξεμολογούσασι πολλοὺς ἀθρώπους καὶ γυναῖκες τοῦ ἀστενεγάσι, γήλεγάσι τί ἀ γένει, γηῦρισκάσι κλέφτες καὶ παντιοῦ φούγιαῖζάσι δους γοὶ ἀθρῶποι πὲ τὸ χωριό. Τ' ἀδέτι γείχασί δὸ καὶ ἄλλα χωριά πλάι πὲ τὰ μᾶς. Στὸ Βροδίγο γίνουδου στὴ μνήμη τ' Ἀγ. Παντεῖ ἐμμονῶ, γιὰτὶ γείχασι κι' ἐκκλησιά στὴ μνήμη τῆ ἀγίου. Γείχασί δὸ καὶ τὰ χωριά Γαλαζάκι, Μούρτσοβο, Ρέσβι, Γραμματικόβο. Γείχασί δὸ κόμα καὶ οἱ Βούργαροι πὲ τὰ χωριά Πυργόπλο καὶ Βούργαρη. Στὸ Πυργόπλο ἔκανάσι τὰ νεστενάρια στὴ μνήμη τῆς Ἀγιά Τριάδας, στὸ Βούργαρη στὴ μνήμη τῆ προφήτ' Ἡλία».

Χάρες (οἱ) = οἱ εἰκόνας, **μανίκι** = κοντάρι, **ἀλάνι** (τὸ) λ. τουρκ. = πλατεῖα. Σινών. **μεγδάνι** (τὸ) **λογιάζω** = βλέπω, παρατηρῶ. **δήνω** = δένω. **Βικάνδι** (τὸ) = ταῦρος ἢ εὐνουχισμένος. **κότος** (τὸ) = ὁ κοῖός. **κουρβάνι** (τὸ) λ. τουρκ. = θυσία. **φήκარი** (τὸ) = θήκη τοῦ μαχαιριοῦ. **ἄμ' ἀλὰ βιτίσει** = ἄμα ἤθελε τελειώσει. **παντιοῦ** = παντοῦ.

Τὰ τρία παλλικάρια

Πὰ σὲ πράσινο λειβάδι	5	καὶ βιγλίζου τις διαβάτες
κάνδα τρία παλλικάρια.		νᾶβρου Τοῦρχο νὰ σκοτώσου
Τὴν ἡμέρα τρῶ γαὶ πίνουν		καὶ Ρωμιὸ νὰ ξεσπλαβώσου.
καὶ τὸ βράδυ κάνου βίγλα		"Ἐπιασάσι ἕνα Δοῦρχο

1) Παρβ. τὸ ἀναφερόμενο ἀπὸ τὸ Νικήτα Χωνιάτη ἔν. ἀ. «ἀνακωχεύομενοι δὲ πρὸς βραχὺ οἱ παράφοροι οἱτοὶ καὶ αἴφνης τὸ πνεῦμα λείον συλλέγοντες, ἐπιληπτεύομενοι αὐτὸς διεσοβῶντο καὶ ἐβῶων ἐνθεαστικόν...».

- πῶσινρε μιὰ Ρωμοπούλλα.
 10 Πουὲ τὴ γηῦρες, Τοῦρε, τὴ Ρωμέσσα;
 — Σ τὸ παζάρι δὴνε βρῆκα,
 δῶκα γρόσια καὶ τὴ βῆρα
 καὶ φλουριά δὴνε γοράσα.
 — Βρέ, γελᾶ σας παλλικάρια,
 15 πὲ τὸ σπίτι μας μὲ κλέψε,
 τὸ ψωμί μου μέσ' τὸ φούρο,
 τὸ παιδί μου μέσ' τὴ γούνια.
 Ψῆσε φούρνε τὸ ψωμί μου,
 Κούνιε, κούνια, τὸ παιδί μου,
 20 ὥστε νὰ κουστῆ ἡ φωνή μου(!).

Δ. Α. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
 Καθηγητής

ΟΙ ΟΝΟΜΑΣΙΕΣ ΣΤΙΣ ΣΑΡΑΝΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

Ὀνομασία εἶναι ἡ ὀνομαστικὴ γιορτὴ, ποὺ ὅλοι γιόρταζαν τὴν ἡμέρα ποὺ γιόρταζε κι' ὁ ἅγιός τους. **Ἐχ' τὴν ὀνομασίαν** = γιορτάζει τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ γιορτῆ. Τὰ **Χριστούγεννα** λ. γ. γιόρταζαν ὅπως παντοῦ οἱ Χρήστοδες, τὴ **Δαμπρῆ** οἱ Λάμπροι καὶ οἱ Λαμπρινιώδες· τῆς **Ἀνάληψης** οἱ Σωτήρηδες, τῶν **Φώτων** οἱ Φώτηδες κλπ.

Ἐθιμα θερησκευτικά. Τὴν παραμονὴ τῆς γιορτῆς, ζύμωναν μιὰ λειτουργιά (πρόσφορο) καὶ τὴν πῆγαιναν στὴν ἐκκλησία μὲ τὰ ὀνόματα τοῦ σπιτιοῦ γραμμένα σὲνα χασιτὶ, ποὺ τὰ μνημόνευε ὁ παπᾶς στὴν **προσκομιδῆ**. Ἀπὸ κείνη τὴ λειτουργιά τῆς προσκομιδῆς ἔκοβε ὁ παπᾶς τὸ ἀντίδορο τοῦ γιορτάζοντος—ἓνα μεγάλο κομμάτι ποὺ εἶχε καὶ τὰ σχήματα τοῦ ἁγιογραφικοῦ σουφραγιστοῦ—καὶ τὸ προσκομιζε στὸ σπίτι του ὁ ἴδιος γιὰ νὰ εὐχηθῆ καὶ νὰ βλογῆσει μὰ καὶ νὰ πάρει καὶ τὸ φιλοδώρημά του: «τὸ τυχερό του».

Ἐθιμα κοινωνικά. Τὴν ἡμέρα τῆς ὀνομασίας οἱ πόρτες εἶταν ἀνοιχτές διάπλατα· ὁ γιορτάζων ντυμένος τὰ καλά του, ἔμενε ὅλη τὴν ἡμέρα μέσα παίζοντας τὸ κομπολόγι του ἢ ροφώντας τὸ **τακίμι** του καὶ δεχόμενος τοὺς μουσαφίρηδες μὲ χαρὰ καὶ διάχυση καὶ περιμάνεια. Κι' ἄκουε: **εἰσέτη πολλά, νὰ ζῆς ὥστε νὰ γεράσ'ς, χρόνια πολλά καὶ τέλεια ἀγαθά, νὰ ζῆς πὲ τὸνομά σ', καὶ παποῦς, νὰ τὰ χιλιάσεις, μὲ γιὲς** κλπ.

Τὸ δωμάτιο—τὸ μουσαφίρ ὄντασι—γέμιζε συνήθως, γιὰ τὸ οἱ μουσαφίραιοι πῆγαιναν μαζωμένοι κ' ἔφευγαν μαζωμένοι. Ἄν μάλιστα ὁ γιορτάζων εἶτανε τίποτε ἐπίτροπος στὴν ἐκκλησία ἢ **ἐμφορας** στὰ σχολεῖα, τότε πῆγαιναν **ἐν σώματι** οἱ ἐπίτροποι καὶ ἔφοροι καὶ φίλοι του γιὰ νὰ τὸν τιμήσουν.

1) Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ μὲ μικρὰς παραλλαγὰς εἶναι δημοσιευμένο στὰ «Θρακικά» τόμος Α'. 207 ἀπὸ τὸν κ. Πολ. Παπαχριστοδοῦλου. Ἐκεῖ δημοσιεύεται ὡς τραγοῦδι ἀναστενάρικο. Στὴ Μελίκη τὸ ἀπήγγειλε καὶ τὸ τραγοῦδησε ὁ Κωστήλης λέουρατζης Γεώργιος Πετικόπουλος ὡς νανούρισμα γιὰ τὰ παιδιά. Ἰδιαίτερα τραγοῦδια γιὰ τ' ἀναστενάρια δὲν ὑπάρχουν κατὰ τὶς πληροφορίες τῶν Κωστήλιδων. Ὅλα τὰ συνηθισμένα τραγοῦδια ποὺ τραγουδιῶνται κατὰ τὶς ἐορτὲς τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, μποροῦν νὰ τραγουδιῶνται καὶ ὅταν χορεύουν τ' ἀναστενάρια ἐπάνω στὴ φωτιά.

Ἐχ' τὴν προχὶ σ' κῶπρ Ἀι Μπουσθὸν τὴν Δαο φεραὶ
 Κωστή Αν. Θρίαντ, ὅταν εἰδῶτε τὴν κομμάτια